

Příspěvky k chemii vzácnějších prvků (XXXII)* O fosforečnanu skanditěm

F. PETRŮ, A. MUCK

*Katedra anorganické chemie Vysoké školy chemickotechnologické,
Praha*

*Věnováno prof. RNDr. PhMr. Stanislavu Škramovskému, DrSc.,
k 65. narozeninám*

Fosforečnan skanditý, který podle konduktometrické titrace se sráží jako ScPO_4 , byl získán v podobě hydratované, $\text{ScPO}_4 \cdot x\text{H}_2\text{O}$, kde $x \sim 3,2$. Preparát byl vyšetřen analyticky, termickou analýsou, rentgenograficky, a spektrálně, v infračervené oblasti.

Kromě bezvodého fosforečnanu skanditého, složení ScPO_4 , krystalického a dobře charakterizovaného rentgenograficky [1], byl popsán též dihydrát [2, 3]. Hydratovaný je též fosforečnan, jímž se zabýváme v této práci.

Experimentální část

Výchozím skandiovým preparátem byl čistý kysličník skanditý [4]. Ostatní lučebniny byly prodejné, čistoty p. a.

Konduktometrie. Sledována konduktoskopem fy Laboratorní přístroje. Z kysličníku Sc_2O_3 a zředěné kyseliny chlorovodíkové byl připraven 0,1 M- ScCl_3 . K 1 ml tohoto roztoku bylo přidáno 50 ml ethanolu. Titrováno bylo jednak 0,1 M- H_3PO_4 , jednak 0,1 M- KH_2PO_4 . V obou případech byl na konduktometrické křivce zjištěn zlom při poměru 1 Sc : 1 PO_4 .

Preparace. 5,1 g Sc_2O_3 bylo rozpuštěno v mírném nadbytku zředěné kyseliny chlorovodíkové (1 : 1). Po filtraci a zředění na 250 ml byl k roztoku za míchání přidán roztok 10,1 g KH_2PO_4 (stechiometrické množství) ve vodě, zředěný rovněž na 250 ml. Roztokem octanu sodného byl výsledný roztok upraven na pH 4. Bílá sraženina byla dekantována do vymizení reakce na anionty Cl^- a sušena na vzduchu při laboratorní teplotě po dva týdny, až se preparát dal dobře rozetřít na porcelánové misce.

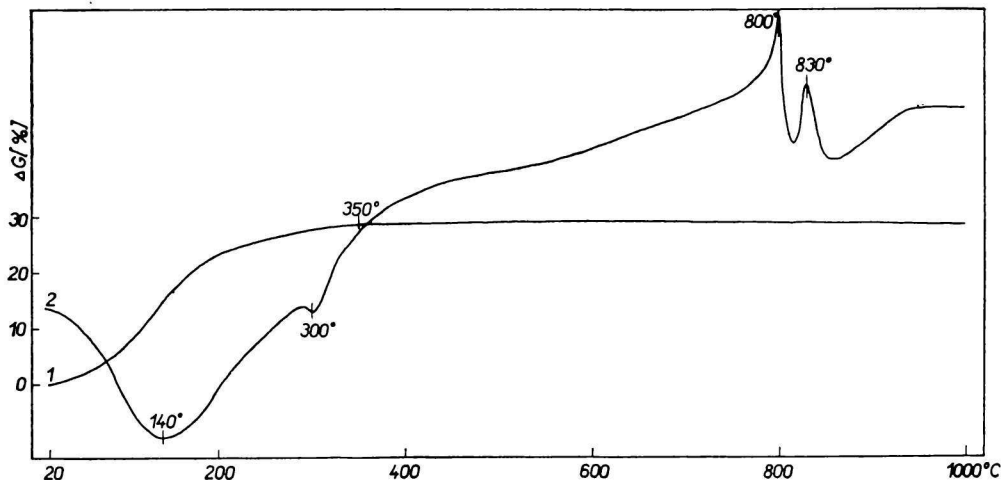
Analýsa. Rozborem bylo zjištěno toto složení: Sc 22,6 %, P 15,9 %, H_2O (vyžiháním na 600 °C, 1 hod.) 28,8 %. Odtud poměr Sc : P : H_2O = 1 : 1,021 : 3,184. Vypočteno pro $\text{ScPO}_4 \cdot 3,2 \text{H}_2\text{O}$: 22,9 % Sc, 15,8 % P, 28,9 % H_2O .

Termická analýsa. Vázková (navážka asi 100 mg) a diferencní. Vzestup teploty 4 °C za minutu, teplota měřena termočlánekem Pt/Pt—Rh. Registrované křivky jsou na obr. 1.

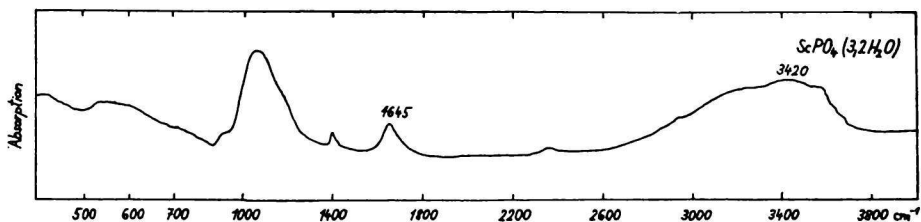
Rentgenografie. Postup podle Debyeho—Scherrera, v obvyklém provedení, s použitím přístroje Mikrometa (Chirana).

Spektroskopie v infračervené oblasti. Přístroj: dvoupraprskový spektrometr UR-10 (Zeiss, Jena). Měřeno metodou KBr, v oblasti 400—4000 cm^{-1} . Registrované spektrum je na obr. 2.

* XXXI. sdělení: F. Petrů, A. Muck, *Z. Chem.* 6 (1966).

Obr. 1. Křivky termické analýzy preparátu $\text{ScPO}_4 \cdot x\text{H}_2\text{O}$ ($x \sim 3,2$).
1. křivka vážkové analýzy; 2. křivka diferenční termické analýzy.
Na ose pořadnic je Δm [%].

Obr. 2. Spektrum preparátu $\text{ScPO}_4 \cdot x\text{H}_2\text{O}$ ($x \sim 3,2$) v infračervené oblasti.
Na ose pořadnic je absorpce [%].

Diskuse výsledků

a) Výše uvedený hydratovaný fosforečnan skanditý je při dodržení naznačeného postupu analyticky reprodukovatelný.

Z křivky vážkové termické analýzy (obr. 1, křivka 1) je patrné, že vzorek ztrácí na váze hned od začátku zahřívání. Od 350 °C odpovídá křivka bezvodé soli, při celkovém úbytku na váze 29 %.

b) Křivka diferenční termické analýzy (obr. 1, křivka 2) ukazuje endotermický efekt s minimem při 140 °C, odpovídajícím ztrátě vody. Další endotermický efekt při 300 °C, poměrně malý, ale reprodukovatelný, je spojen se zánikem neúplně vyvinuté krystalové mřížky, jak bylo rentgenograficky prokázáno na preparátech vyžíhaných na 280 a 310 °C. Dva exotermické efekty při 800 a 830 °C jsou spojeny s krystalisací bezvodého fosforečnanu skanditýho, který v oblasti 310—800 °C je rentgenograficky beztvary.

c) Fosforečnan skanditý sušený na vzduchu, s obsahem $3,2 \text{ H}_2\text{O}$, jeví na rentgenovém snímku pět velmi slabých difrakčních čar, $d = 4,85; 4,50; 3,76; 2,91$ a $2,10 \text{ kX}$. Stejně čáry, s malými odchylkami v hodnotách d , se nacházejí též u preparátů předem vyhřátých na $120, 200$ a $280 \text{ }^\circ\text{C}$, při čemž tyto hodnoty d neodpovídají hodnotám pro bezvodý krystalický ScPO_4 [1].

d) Spektrum našeho preparátu v infračervené oblasti posléze ukazuje (obr. 2), že voda není vázána v krystalové mřížce. Dokladem je široká a malá absorpce při 1645 cm^{-1} a při 3420 cm^{-1} [5]. Domníváme se proto, že existence dihydrátu fosforečnanu skanditého, jak je uváděn v literatuře, je dosud sporná.

ОБ ХИМИИ БОЛЕЕ БЛАГОРОДНЫХ МЕТАЛЛОВ (XXXII)
К ХИМИИ ФОСФОРНОКИСЛОГО СКАНДИЯ

Ф. Петру, А. Мук

Кафедра неорганической химии Химико-технологического института,
Прага

Фосфорнокислый скандий, который по кондуктометрическому титрованию осаждается в виде ScPO_4 , был получен в форме гидрата, $\text{ScPO}_4 \cdot x\text{H}_2\text{O}$, причем $x \sim 3,2$. Препарат был изучен аналитически, термическим анализом, рентгенографически и инфракрасной спектрофотометрией.

Preložil M. Fedoroňko

BEITRÄGE ZUR CHEMIE DER SELTENEREN ELEMENTE (XXXII)
ÜBER DAS SCANDIUMPHOSPHAT

F. Petrů, A. Muck

Lehrstuhl für anorganische Chemie an der Chemisch-technologischen Hochschule,
Praha

Konduktometrisch wurde erwiesen, daß bei den Fällen von Sc^{3+} mit H_3PO_4 bzw. mit KH_2PO_4 ein Scandiumphosphat ScPO_4 entsteht, das als Hydrat abgeschieden werden kann. Die Zusammensetzung des lufttrockenen Präparats läßt sich mit der Formel $\text{ScPO}_4 \cdot x\text{H}_2\text{O}$ (mit $x \sim 3,2$) ausdrücken. Das Präparat, welches durchaus reproduzierbar ist, wurde mit Hilfe der GTA und DTA untersucht (Bild 1). Röntgenographisch erwies es sich als amorph, während das IR-Spektrum auf das Vorhandensein eines nur locker gebundenes Wasser hinwies (Bild 2).

Preložil F. Petrů

LITERATURA

1. Rose C. L., Mooney, *Acta Cryst.* **9**, 677 (1956).
2. Jošt F., *Kandidátská disertační práce*. Universita Karlova, Praha 1959.
3. Komissarova L. N., Melnikov P. P., Kravcova R. P., Spicyn V. I., *Z. Chem.* **5**, 429 (1965).
4. Petrů F., Hájek B., Procházka V., Vít J., *Collection Czech. Chem. Commun.* **22**, 1534 (1957).
5. Juchnevič G. W. *Uspechi chim.* **32**, 1397 (1963).

Do redakcie došlo 3. 5. 1966